

KÉRI KATALIN

ALLAH BÖLCSESSÉGE

*Bevezetés az iszlám középkori
nevelés- és művelődéstörténetébe*

A könyv megjelenését
a Nemzeti Kulturális Alap

támogatta.

© Kéri Katalin
© Pro Pannonia Kiadói Alapítvány

BEVEZETÉS

Szívem gyermekei, tanuljatok műveltséget;
mert a világ hatalma és gazdagsága
nem érdemel bizalmat. Arany, ezüst
az úton veszélynek van kitéve; vagy elviszi
egyszerre a tolvaj, vagy gazdája nyakára
hág lassanként. De a tudás élő forrás,
állandó gazdagság. Ha a művelt ember
el is veszti vagyonát, nem esik kétségbe;
mert a tudás saját magában hordja a vagyont.
A tudós embert, bárhová is menjen,
mindenütt megbecsülik, s ő ül a díszhelyen.
Az érdem nélküli ember él koldus-falatokkal,
és keserűséget tapasztal.¹

Az iszlám napjaink egyik legnagyobb, és hívei számát tekintve napról-napra növekvő világvallása. Kialakulásának, terjedésének, sok-sok évszázados fennmaradásának, fejlődésének egyik sarkpontja a tudás, a tanulás, a tanult emberek megbecsülése. Allah követői régtől fogva úgy tartják, az embernek ahhoz, hogy igazi hívő legyen, hogy megérthesse az Isten által teremtett világ nagyszerűségét, törvényeit, folyamatos tanulásra van szüksége. Hagyományaik ezt az állhatatos tanulást ajánlják „a bölcsőtől a sírig”, és a tudás keresése közben használt tinta hitük szerint olyan fontos Allahnak, mint az iszlámért folyó harcokban hullajtott vércseppek. A teljeskörű tudás, a legmagasabb szintű, tökéletes bölcsesség csakis Allahnál van, ám a muszlimoknak törekedniük kell arra, hogy abból minél többet megértsenek, átérezzenek és megtanítsanak másoknak is.

Az elmúlt időszakban világszerte számos új mű született az iszlámról, és a róla szóló régi könyvek iránt is jelentősen nőtt az érdeklődés. Az iszlám kontinenseken átívelő kultúrájának, sokrétű hatásának, jellemzőinek alaposabb megismerése csak nevelés-, művelődés- és tudománytörténeti alapozással lehet igazán teljes. Ez kapcsolódik ahhoz az összehasonlító neveléstudományi és történetkutatói törekvéshez is, amely szükségesnek tartja egy széles kitekintésű, hazánk értékeinek meg-

¹ A nevelés befolyásáról. 2. elbeszélés (részlet) In: Szádi: *Rózsáskert*. General Press Kiadó, Budapest (év nélkül). Fordította: Erődi Béla. (Megjegyzés: a műből vett részlet a Kiadó engedélyével került a kötetbe.)

ismerése és megőrzése mellett más népekre és kultúrákra is figyelő nevelés- és művelődéstörténet művelését. Ennek fontos részlete az iszlám kulturális értelemben vett múltjának a megismerése. Ezt indokolja az is, hogy az iszlám kialakulása óta *kölcsönhatásban áll* az európai (újabban a „nyugati”) civilizációval, és történelme kontinensünk történetétől elválaszthatatlan. Ez természetesen megfordítva is igaz. Napjaink világproblémáinak rendezése, a háborús megoldások helyett párbeszéd, egymás megismerésén alapuló békés munkálkodás is a *történeti vizsgálódások időben és térben való kiterjesztése* mellett szól. Éppen ezért fontos lehet az eddigi kutatási eredmények számbavétele, és – ezekre támaszkodva – újabb vizsgálódási irányok kidolgozása.

Ez a kötet (mely a szerző számos korábbi tanulmánya² és egy 2002-ben kis példányszámban megjelent könyve³, valamint a 2004-ben megvédett habilitációs értekezése⁴ szövegeinek felhasználásával, azok szintetizálásával, átdolgozásával és jelentős bővítésével készült) alapvetően azzal a céllal íródott, hogy – csaknem másfél évtizednyi kutatómunka eredményeit összegezve – bevezetést nyújtson az iszlám középkori (7-15. századi) nevelés- és művelődéstörténetébe. Az iszlám vallás alapítványainak, fő irányzatainak, világképének, ember- és gyermekszemléletének bemutatása mellett a középkori muszlim pedagógiai művek sokszempontú jellemzése, fordítás- és hatástörténetük vázolója éppúgy helyet kapott a kötetben, mint az egyes iskolatípusok kialakulás- és fejlődéstörténetét, működési feltételeit, oktatási tartalmait és módszereit elemző fejezetek. A könyvben fontos helyet foglalnak el a középkori iskolák mindennapi világát, a tanári hivatást és a diákok életét bemutató részek, és az iskolán kívüli művelődés színtereit – a csillagvizsgálókat, a zeneiskolákat, a könyvtárakat, a kórházakat és más helyszíneket – feltáró alfejezetek. Kiemelt helyen áll továbbá a muszlim nevelés- és tudománytörténet európai hatásainak áttekintése, a muszlim ismeretanyag és oktatási-vitaközlési-érvelési módszerek kontinensünkön való jelenléte és recepció- illetve hatástörténete. Fontos törekvésünk volt, hogy minél több – magyar nyelven gyakran első ízben megjelenő – középkori forrásszöveg részlete jelenjen meg a műben, hiszen ezek adják a téma megismerésének igazi alapját. Lényegesnek tartottuk azt is, hogy a „nyugati” neveléstörténészek véleményei, elemzési szempontjai és eredményei mellé – ahol csak lehetséges – muszlim szerzők meglátásait, kutatásait is beemeljük. A könyv – a középkori muszlim neveléstörténetet állítva fókuszpontba – egyben *modellkísérletnek* is tekinthető arra vonatkozóan, hogy hogyan lehet komplex módon, széles kultúrtörténeti keretek közé ágyazva, komparatív szemléleti móddal bemutatni a nevelés történetét.

² A tanulmányok bibliográfiai adatait és on-line változatát l.: a szerző honlapján: <http://kerikata.hu> (Publikációk rovat)

³ Kéri Katalin (2002): *Nevelésügy a középkori iszlámban*. Iskolakultúra könyvek 16. Pécs.

⁴ Kéri Katalin (2004): *A muszlim nevelésügy elméleti és történeti alapjai*. Habilitációs értekezés, kézirat. Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar.

Végezetül a mű minden eddigi magyar nyelvű összefoglalásnál részletesebb historiográfiai áttekintést nyújt arról, hogy a 19-20. századi hazai és nemzetközi neveléstörténet-írásban hogyan jelent meg az iszlám nevelésügye. Az olvasó további tájékozódását bőséges jegyzetek, részletes irodalomjegyzék segíti, a kötet képanyaga pedig reményeink szerint megkönnyíti a terjedelmes szöveg befogadását. A könyvben szerepeltetett idegen szavakat és kifejezéseket zárójelben és dőlt betűkkel jelöltük, az arab és perzsa neveknél és fogalmaknál egyszerűsített latin betűs átírást alkalmaztunk. A felhasznált (latin betűs) művek esetében minden esetben megtartottuk a szerzők és műcímek eredeti kiadáskor alkalmazott írásmódját.